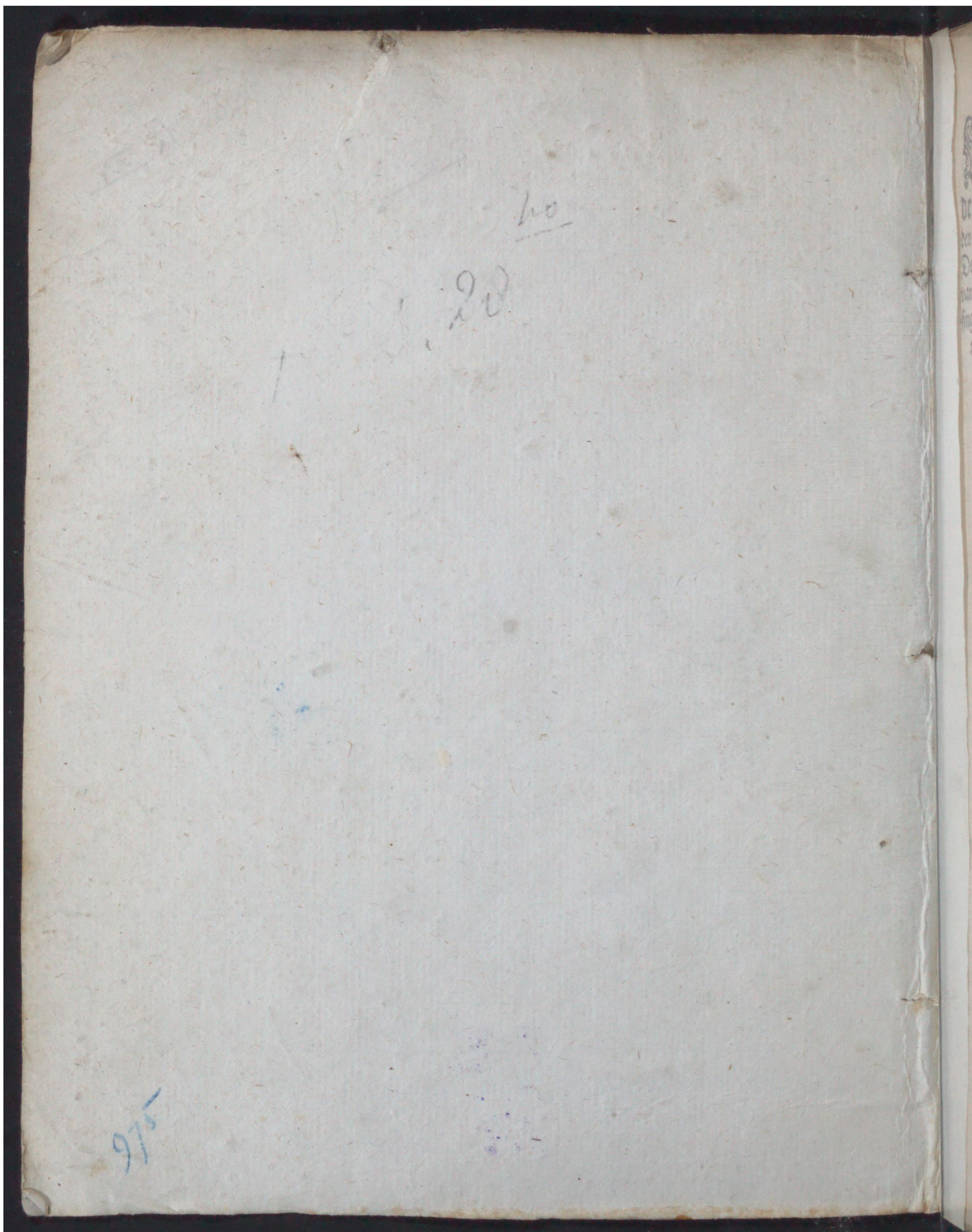

40
28
975

24 Janua. 1597

Warachtich Discours van-
de Heerlicke victorie die God den Heere Almachtich den xxiiij^{en}. Januarij des Jaers xv^{C}. seuenentnegentich/heeft verleent den Deurluchtigen hoochgebooren Furst ende Heere Maurits gebooren Prince van Orangien/Graue van Nassau/Marquis vander Veere/ende Vlissingen/etc. Capiteyn Generael van het legher der Heeren Staten Generael vande vereenichde Nederlandẽ/int doẽ vertrecken/verslaen/ende dissiperen vanden leger des Coninx van Spangien/gecampeert inde Heerlickheyt van Tournhout/inde maent van Decembri te vooren/by ordre vanden hoochwaerdichsten ende Deurluchtichsten Cardinael Albertus Ertshartoge van Oostenrijck.

GHEDRVCKT, ANNO 1597.
den thienden Februarij.

NAer dat de Deurluchtige Hoochgheboozen Furst
Maurits geboozen Prince van Ozangen/Graue
van Nassau/etc.uyt verscheyden aduijsen seecker=
lijck verstaen hadde/dat de Deurluchtichste Car=
dinael Albertus Eertshartoge van Oostenrijck/
of doer heymelicke aenslagen/ofte anders mit ge=
welt in desē winter-saisoene yet groots te attenterē voozgenomē
hadde/tot nadeel vande vereenichde Landen/hebbende tot dien
eynde inde maent vā December xvᶜ.zessentnegentich zijn Leger
geslagen inde Heerlicheyt vā Tournhout/bestaende vā vier Re=
gimenten voetvolcx:Te weten/een Regiment Neapolitanē van=
den Marquis van Trevic/daer onder meer als vijff hondert ge=
appoincteerde waren/meest geweest zijnde Officiers van veele
affgedancte vendelen/ het Regiment vañ Graue vā Sults ver=
sterct met eē ander Duytsch Regimēt daeronder by reductie me=
de gestelt/mitsgaders twee walsche Regimenten vande Colon=
nellen la Barlotte ende Coquel/in wiens plaetse gestelt was de
Heere van Hachicourt/welcke twee Regimenten zedert de maēt
van September lestleden merckelijc waren versterct in plaetse
vanden gheenen die inde belegeringe van Hulst gebleuen waren/
ende vijf Compaignien Ruyteren/als van Nicolas Baste/Don
Jouan de Cozdua/Alonzo Dzagon/Grobbendonc/eñ Goulmaij/
wesende ouer alle tzelue Crijchsvolck als generael Commādeur
gestelt de Graue vā Varax Heere vā Balanson/eñ deur beuel vā=
den hoochgemelten Cardinael Eertshartoge meer andere Com=
painien Spangaerden ende van andere natien soo te paerde als
te voet/mette nootlicke behoufte tot eē groot exploict van oozloge
derwaerts gedestineert ende gelast te marcheren/Soo hadde zy=
ne Excie.by hem seluē tot meermael overleyt hoe hy alder best eñ
zekerst ten dienste vande gemeene saecke ende bescherminge vā=
de Landen/ Stedē/eñ goede ingesetenē van sijnē Gouvernemēte
des vyandts aenslagen voozcommen ende breken soude/daertoe
te meer geneycht zynde/om bouen der Landē dienste ende afbzec
des vyandts/deur Godes genade mit een extraozdinaris preuue
van

van zijn der zyde te geven een goet beginsel de losflijcke verbintenisse in de maent vã November lestleden tusschen de Coe. Maten. van Vranckrijck ende Engelant mette vereenichde Nederlãden ghemaect. In dese hoochwichtige Deliberatie bejegenden zijne Excie. groote swarichedẽ/niet alleen van wegẽ d'ongelegentheyt des tijts/als wesende midden indẽ winter ende het weder seer ongestadich/den eenen dach tot vriesẽ/den anderẽ tot dooyen gestelt: maer oock hoe het volck van oorloge van omtrent dertich mijlen weechs vanden anderen verscheyden uyt diversche FrontierSteden ende Stercten te water op ende af mette nootlijckheden tot uytvoeringe van zijn voornemen ter bequamer plaetse secretelic gebracht soude mogen worden. Dan eyntelijck resolveerde zijne Excie. voorde Stadt Geertruydenberghe uyte garnisoenen van omtrent vijftien mijlen boven beoosten/ende vijfthien mijlen beneden bewesten dselve Stadt/ende voorts uyte andere naestghelegẽ plaetssen binnen acht dagen byden anderẽ heymelijck te doẽ vergaderen omtrent zes duysent soldaten te voet eñ te paerde mit eenige stucken geschuts/ende al t'geene vorder tot zijn voornemẽ noodich was. Tẽ geraemdẽ dage was by mijn heeren StatẽGeneael over alle de vereenichde Nederlandẽ geordonneert eenen gemeenẽ biddach gehoudẽ te worden/ om God dẽ Heere almachtich te bidden om zijne Godlijcke genade ende zeegẽ tot allẽ saecken den welstant der vereenichde landẽ/ende den ingesetenẽ derselver betreffende: Eñ sonderlinge omme der vyandẽ aenslagen teghens dese Landen te schande te maecken/ende zijnder Excie. voornemen daertoe te zeghenen/dewelcke wel wetende wat een groot verscheel dattet zy de seyten van wapenen van sulcke Importantie eñ gewichte te beleydẽ ende uyt te rechten by hem selvẽ ofte die yemãt anders te bevelen/was gedelibereert dẽ xxijen. Januarij precijs hem selven in persoon te vindẽ binnen Geertruydẽberge voornoemt/omme des anderen daechs met Ruyteren ende knechten twee halve Cortouwen ende eenich Veltgeschut van Geertruydenberge te vertreckẽ/eñ over dach ende nacht in goede ordre te marcheren nadẽ vyandt/zulcx dat hy inden morgẽstõt dẽ xxiiijen. Januarij deses Jaers xvC. Sevenentnegentich des vyandts Leger in Tournhout mit gewelt mochte bestoocken/ende

deur Godes zegeningen mit het goet debuoir vāde Heerē Ouer=
sten/Ritmeesteren/Capiteynen/Officieren/eñ Soldatē dē vyant
daer uyt te veriaghen/verslaen/eñ verstroijen. Mit desē Resolutie
is zijne Ex^{cie}. den xxj^{en}. Januarij des morgens uyten Haghe ge=
scheydē/vergeselschapt bouē zijn ordinaris gevolch bydē welghe=
boorē Graue van Solms eñ dē Heere Francoys Veer/eñ des an=
derē daechs dē xxij^{en}. gearriveert tot Geertruydenberge alwaer
tē selven dage eñ genouch binnē twee urē tijts (ontwijffelijc deur
Godes merckelijcke eñ Jonstige beschickinge) aengecommen zijn
meer als hondert vijftich schepen geladē mit soldaten eñ Crychs=
behouften/so van bouen nederwaerts als van benedē de Riviere
opwaerts/ Ten seluen bestemden dage eñ plaetse heeft de Heere
Robert Sidney Gouverneur der Stede van Vlissingen/ vā we=
gen de Co^{e}. Ma^{t}. van Engelant/ opt vriendelijck versouck van
zijnder Ex^{cie}. (Daer inne bethoonende/gelijck hy ghestadich in
alles doet/zijn goede affectie tot zijne Ex^{cie}. ende de gemeene saec=
ke) hem seluen daer mede geuonden in persoone soo prompt ende
precijs als yemant anders/mit meer als drie hondert uytgelesen
Engelsche soldatē van zijn Gouvernement/gelijck mede de Lieu=
tenant Gouverneur vande Stadt vanden Brielle die ghemeene
saecke ten besten/ende zijne Ex^{cie}. ten geualle/willichlijck totten
selven exploicte gesondē heeft twee hondert goede Engelsche sol=
daten. De welghebooren Graue ende Heere/Philips Graue van
Hohenloe/vryheere van Langenberch/ etc. Lieutenant generael
by believen vande Heeren Staten eñ zijnder Ex^{cie}. weynich tijts
daer te voorē hem toebereyt hebbende om een reyse in Duytslant
te doen/in zijne noodige particuliere saecken deur/het verander=
lijck weder ende andersints eenighe dagen in zijne reyse verhin-
dert/ende gecommen zijnde ten naesten opte uyterste Frontieren
vande vereenichde Landen/heeft aldaer verstaē datter ordre van
zijne Ex^{cie}. gecommen was/om in alder yle onder dach eñ nacht
eenich volck van oorloge te paerde ende te voet te doen commen
omtrent Gorinchem tegens den xxv^{en}. Januarij / Daer uyt zijne
Genade (na zijne wijsheyt eñ eruarentheyt/in saecken van oor=
loge ende der gelegentheden deser Landen) lichtelijck connende
oordeelen dat sulcke vergaderinge int midden vande winter niet
en ghe=

en ghesch iede dan om een noodighe groote ende goede saecke/
heeft volgende zijne ghewoonlicke affectie/ghetrouwichept ende
clouckmoedichept goet geuonden zijne particuliere saecken ende
reijs uyt te stellen/ende selffs in persoone mede te wesen by t'ghee-
ne voorhanden was. Als nv den xxij en. Januarij binnen Geer-
trupdenberge alles wel aengecommē was/ So heeft zijne Excie.
ordre gestelt omme des anderen daechs naden vyant toe te trec-
ken/ ten welcken dage by brieuen vanden Rade van State ver-
maent zijnde dat hy zijnen persoon niet en soude willen hasarde-
ren/heeft daerop gheantwoort dat hy int marcheren was/ naer
Tournhout/om in Gods naem den vyandt aldaer te besoucken/
treckende den gheheelen dach ende oock des nachts/zulcx dat hy
voorde middernacht gecommen is tot Ravels omtrent een mijle
vā Tournhout/alwaer hy zijn volc wat heeft doē rustē eñ de leste
verwacht/die voorden dach al byden anderen waren. De Graue
van Varax geaduerteert vande aencompste vā sijnder Excie mit
sijn macht ende geschut/In plaetse dat hy behoort hadde hem in
sijn leger te versterckẽ, ofte sijne Excie in goede ordre ontmoet eñ
eē vorderlijcke plaetse van bataille gecoosen te hebbē om mit sijn
versch eñ onvermoept volck te verwachten eñ te vechten tegens
den geenē die den gantschē dach eñ nacht haddē getogen/eñ deur
de onbequaemhept vāde wegē/nat/beslijct/ eñ seer vermoept wa-
ren/twelc verre het apparenste/sekerste eñ eerlijcste scheen te sijn
voor hem/die reputatie hadde onder de voornaemste Comman-
deurs/ende zijn Regimenten eñ Ruijterye ten naesten by so sterck
als tvolck van sijnder Excie. geestimeert eñ geacht zijnde voor so
goede crijchsliedē als eenige andere wesende in diēste vandē Co-
ninc van Spangiē/ Tschijnt nochtans dat hy deur ontsich vāde
tegenwoordichept van zijnder Excie, voordē dach sonder tromge-
slach ofte ander gerucht te maeckē/sijn leger verlaten heeft/wijc-
kēde naer Herentaels om hem eñ zijn volc te saluerē. Sijne Excie.
commende mettē daghe voor Tournhout/om tvoorsz legher met
gewelt aē te grijpē/eñ bevindēde dat de vyant die hy slach leuerē
wilde/al vertrockē was/heeft mettet paerdevolck den vyant na-
gejaecht/doende het voet volck in diligentie volgē. Omtrent een
vierendeel mijls bouen Tournhout/was een deel voet volcx van-

 den

den vyant onder t'faueur van een bosch bewarende de passagie ouer ē beke/daer vā de gront seer verre eñ moyelick was/voorde ruyterie die niet dan een teffens deur rijdē mochtē/eñ euē moyelick eñ becommerlick voor tvoet volc die ouer een smalle plancke ofte vlonder passerē mostē/welckx pas eñ voordeel de vyant ghedwongē is geweest te verlatē van twee hondert musquettiers/tot diē effecte by sijnder Excie. daer gesonden/onder t'gebiet vanden Heere Veer eñ Niclaes vander Aa Lieutenant vande Guarde vā sijne Excie. waerdeur zijne Excie. dē vyant vervolcht eñ omtrent ē mijle weechs bouē Tournhout achterhaelt heeft in seker open velt marcherēde by Regimentē omtrent hondert tredē verscheydē vandē anderē: Te wetē/het duytsche Regiment de voorste/van Hachicourt de tweede/vā Barlotte de derde/eñ de Neapolitanen de vierde die den hindertocht hadden. Aen heurlr. rechter zijde marcheerde heur cavallerye verdeelt in drie hopē/eñ vañ slincker sijde warē sy bedect van tvoorsz bosch/ wesende al heure bagagie voor uytgesondē. Als nu sijne Excie. (Die mette helft vā tpaerdevolc gedeelt in zes hoopē geblevē was achter aēdē steert) sach dat de Graue vā Hohēloe mit de ander helft vāde Ruyterye insgelijcx in zes hoopē verdeelt soo veele gevordert hadde/dat hy dē vyant chargerē conde inde zijde soo hem belast was/so heeft zijne Excie. dē voorsz Heer Veer/ bijden welckē sich hielt de voorsz Heer Gouverneur Sidney/beuolen mit een partye van zijn Ruyterye indē staert te slaen/blijvende zijne Excie. mette reste van t'paerdevolck vast staende om henluydē t'ondersteunen eñ te ververschen indiē zy affgekeert wierdē/ soo dat ghenouch teffens ende op eenen tijt de Graue van Hohenloe/metten welckē oock doende was de Graue vā Solms inder zijde/eñ d'ander twee Heerē voornoemt op dē steert gechargeert eñ geslagē hebbē mit sulcke resolutie eñ gewelt dat d'ordeninge vande vyāt gebrokē zijne Ruyterye op de vlucht gebracht/ende voorts Ruyterē ende knechtē/al verslagen eñ gevangen zijn die hem seluen met loopen niet en hebben cōnen bergen. Daer ist gebleeckē dat de spiessen niet houden en mochtē tegens de furie vande groote pistolē ofte Chinckroers diemē noēt carrabijns/die de Ruijterye van zijnder Excie. in dese tocht voerdē in plaetse vā Lanciē/Opt velt zijn doot gebleuē meer als twee

duysent

duysent soldatē/ende onder dē, seluen de voorsz Graue van Varax
heurlr. Generael/ende wel vier hondert gevangen/daer veele van
commandemēt onder zijn/ende tot een zeker teycken van eē Heer=
lijcke victorie eñ notable nederlage/heeft sijne Excie. daer van ge=
bracht xxxvij. vendelen van tvoetvolc / ende een Cornette vande
Ruijterye. In dit exploict van oorloge hebben sich seer loflick eñ
eerlijck gedragen tot merckelijcken dienst vanden Lande eñ son=
derlinge goet genougen van zijnder Excie. de Welgeboorzen Hee=
rē de Graue van Hohenloe / de Graue van Solms/de Heere Gou=
verneur Siduey/eñ de Heere Francoys Veer/gelijc ooc Generae=
lic de Ouerstē/ Ritmeesters/Capiteynen/Officieren eñ soldatē hē
in desen wel ghequeten eñ haren goeden wille eñ resolutie tot der
Landen eñ sijnder Excie. dienste be wesē hebbē: Maer voornemēt=
lijck eñ bouen al heeft God de Heere almachtich hier inne kenne=
lijck gemaect dat hy de gebeden van zijn volck verhoort/ zijnder
Excie. voornemen gezeegent/ende der selver ende andere Heerē eñ
Crijchsluyden gemoet/wapenen/ende armen versterct heeft / tot
lof eñ prijs van zijn heyligen naem/tot bescherminge vande ge=
dreijchde Stedē quartieren eñ goede ingesetenē/eñ tot brekinge
vāde ambitieuse tyrannighe eñ geweldige aenslagē der vyandē
zijnder waerheyt /daer voor hy moet gedanct/gelooft/eñ geprezē
zijn inder eewichheyt. Naer dese schone victorie vercregē mit wey=
nich schade ofte verlies vā sijn volck quam zijne Excie. slapen tot
Tournhout / daer hy sijn geschut mit eē deel van sijn volc gelatē/
hadde/eñ naer dat opt Casteel thiē ofte twaelf schootē waren ge=
schooten/hebbē die van t'garnisoē t'zelue ouergegeuē by appoin=
temēt behoudē lijf eñ goet/welc appoinctemēt hēlupdē getrouwe=
lijck gehoudē is geweest/eñ van daer zijn alle tvolck van oorloge
vertrockē elc na zijn garnisoē eñ zijne Excie. voorspoedich weder
gecommen indē Hage dē achtsten dach naer dat hy daer upt ghe=
togen was. Hier upt macht voor gewis besloten werdē dat God
de Heere wil segenen de voorsz verbintenissē tusschē hare Maten.
van Vranckrijck eñ Engelandt mit dese Landen gemaect/inde
welcke men verhoopt dat hē sullen begeuen alle Christelicke Co=
ningen/Vorsten/Princen eñ Republijckē/oock de Nederlantsche
Prouinciē leeden Stedē eñ ingesetenē onder de moetwillige Do=
minatie

minatie vande Spangaerdẽ suchtende/dẽ welcken noch vry staet hen int generael ofte particulier mette Generale Staten te vereenigen/ende alsoo inde selue loflijcke verbintenisse mede te wesẽ: eñ dat by goet vervolch van dese Heerlijcke victorie vande zijde van Vranckrijck/Engelant eñ dese Landen/haest een ghemeene geluckige uytcompste vander oorloge / diuersie ofte vervoeringe vandien int Coninckrijck van Spangien/is te verhoopẽ/tot ruste eñ verseeckerheyt vandẽ Coninckrijckẽ van Vranckrijc/Engelãt/Schotlant/Denemarckẽ/Zweedẽ/eñ sonderlinge van Hooch ende neder Duytslant/die generalijc bijde onversadelijcke Spaẽsche ambitie bevochtẽ worden/eñ alreede by opinie metter herten ingesloct eñ t'ondergebracht sijn. Dit is het eerste exploict vã deser zijde begonst nade voorsz nieuwe verbintenisse ende de vrucht vãde eerste maẽt deses jaers xvC. Sevenentnegentich/ Wy moeten God dẽ Heere bidden om de continuatie ofte vervolch van zijne genade ende zeegẽ voor de reste vã desen eñ nauolgende Jarẽ/ op dat alles mach gedijẽ tot zijns naems eere ende glorie/eñ vorderinge vande gemeene Christelijcke saecke.